

ГЕОГРАФИЯ НА ЖИВОТНОВЪДСТВОТО В БЪЛГАРИЯ

I. Значение и особености.

Животновъдството е първият по значение отрасъл на селското стопанство в България, тъй като дава 53% от общата селскостопанска продукция през 1998г. То няма сезонен характер, но е силно зависимо от растениевъдството, подsigуряващо храните за животните. Животновъдството осигурява пресни храни за населението и суровини за много отрасли на ХВП и леката промишленост. Неговите продукти са: месо, животни за разплод, мляко, кожи, кости, вълна, мазнини. По този начин от отрасъла зависи пълноценното хранене на населението и развитието на много обработващи промишлени отрасли.

Животновъдството дава оборска тор за растениевъдството, с което съдейства за повишаването на добивите в него. Значителна част от животинските продукти в прясно или преработено състояние се изнасят, което води до постъпления на валута в страната.

Животновъдството предоставя възможност за рационално използване на слабопродуктивни земи чрез пашата.

То осигурява както в миналото, така и днес теглителна сила за дребните селскостопански производители, а голяма част от животновъдната продукция се използва за личните нужди на производителите.

Съществена негова особеност е биологичният характер на производството, което свързва икономическия и естествения процес на възпроизводство.

През последните 30 години животновъдството се развива главно в продуктивно направление, с което значително се повишава значението на отрасъла.

II. Място на животновъдството в селскостопанската структура.

Мястото на отрасъла се определя от относителния му дял в общата селскостопанска продукция, дела на заетите, участието в износа на страната и редица други показатели.

Относителният дял на отрасъла в селскостопанската продукция през последното десетилетие на XX век е твърде променлив. Това се дължи на бързото преминаване на стадата от обществения към частния сектор; намаляването на броя на животните, поради липсата на храни за тях; неконтролируемия износ и редица други причини.

Участието на отрасъла в износа на страната също отбелязва рязък спад, поради намаляването на продукцията му. През последните 5 години износът на животни намалява около 40 пъти, докато износът на месо се увеличава около 6 пъти.

В животновъдството са заети около 15% от всички заети в селското стопанство.

III. Фактори и условия за развитието на животновъдството.

Върху развитието на отрасъла оказва влияние сложен комплекс от фактори, които определят тенденциите в развитието му и специализацията на отделни региони в отглеждането на различни видове и породи животни. Най-общо факторите могат да бъдат поделени на **природни и социално-икономически**.

1. Към **природните фактори** се отнасят всички природни компоненти. Тяхното влияние върху животновъдството обаче е предимно косвено, чрез въздействието им върху осигуряването на фуражната база. В тази връзка най-силен е факторът почвено-климатични условия, определящ условията за отглеждането на най-важните фуражни култури /царевица, ечемик и др./. В планинските и полупланинските райони почвено-климатичните условия благоприятстват развитието на естествени ливади и пасища, които също са важна база за развитие на животновъдството.

Пример за пряко влияние на природните фактори върху развитието на животновъдството са водите, които осигуряват естествената среда за развитието на някои животни. Пряко влияние оказват релефът и растителността върху развитието на пчеларството, а климатът и растителността - върху развитието на бубарството.

Природните условия определят до голяма степен **фуражната база** за развитието на отрасъла. През последните 20 години проблемите в отрасъла до голяма степен се дължат на недостатъчната фуражна база. Силното влияние на този фактор се определя от факта, че около 80% от себестойността на животновъдната продукция са разходи за фураж. В тази връзка около 75% от птиците и свинете и над 50% от говедата в страната са концентрирани в зърнопроизводителните райони. От друга страна основната част от овцете са съсредоточени в Стара планина, Странджа и Родопите. Като цяло животновъдството е незадоволено с концентриран фураж, сено и сочни фуражи, въпреки че има възможности за това. В страната има около 139000дка комплексни пасища, около 14 млн.дка естествени пасища и мери и около 3млн.дка естествени ливади, които са източник на естествени фуражи. През последните няколко години животновъдството е пасищно.

В България се отглеждат следните фуражни култури: **люцерна, силажна царевица, крмно цвекло, фий, еспарзие, детелина, репко и др.**

С най-голямо значение от тях са люцерната и силажната царевица. Отглеждането им, в по-голямата част, е в частните стопанства, поради което добивите не се оценяват на пазарна основа. Общата площ на фуражните култури в страната е около 3,2 млн.дка, като над 50% е заетата с люцерна, а около 25% - със силажна царевица. През последните 5-6 години площите намаляват около 2,5 пъти и то главно за сметка на площите със силажна царевица. Успоредно с това спадат и добивите от фуражните култури - 4 пъти от силажната царевица и около 3 пъти от люцерната. През 1999г. са прибрани около 55000т крмно цвекло, 550000т силажна царевица, 450000т люцерна и над 400000т сено от естествени ливади.

През последните 10 години бързо се разширява делът на частния сектор в отглеждането на фуражни култури, което се дължи на бързата приватизация. Днес около 98% от площите и около 99% от добивите са в частния сектор.

Основна фуражна култура за България е **люцерната**. Тя обогатява почвата с азот, което възвръща нейното плодородие и се използва за предшественик на много

селскостопански култури. Люцерната изсмуква водата от дълбоките хоризонти. Най-благоприятни за отглеждането ѝ са алувиалните и черноземни почви. От 1дка с люцерна се добиват между 550 и 600кг люцерново сено или около 3 пъти повече, отколкото от естествените ливади. От изсушеното сено се получава и люцерново брашно, което се използва като храна в свиневъдството и птицевъдството. Люцерната се отглежда повсеместно, но основни райони са Североизточна и Северна Централна България. След 1989г. площите и добивите на люцерна намаляват около 4 пъти, поради липсата на механизация в частните стопанства за нейното прибиране и обработка на площите.

Силажната царевица е друга важна фуражна култура, отглеждана за сочен фураж. Площите ѝ намаляват около 3 пъти за последните 5 години и днес са около 800000дка. Преди 1989г. средните добиви от 1дка са над 1000кг, докато днес те са около 600кг. Отглежда се повсеместно, но най-големи са площите ѝ в Северна България.

Репкото е сравнително нова, но ценна фуражна култура, използвана за ранен фураж, тъй като се коси още през месец май.

Кръмното цвекло заема около 30000дка, от които се получават около 50000т. През последните 5 години площите и добивите му намаляват над 4 пъти, поради липсата на техника за прибирането на реколтата и за обработка на площите му. Тази култура е подходяща за късен фураж през зимата.

Еспарзе, детелина и фий са култури, които се използват като зелен фураж. Техните площи и добиви са незначителни в сравнение със силажната царевица и люцерната.

Важен елемент от фуражната база на животновъдството е **сеното от естествените ливади**. През последните години площите на последните се задържат около 3млн.дка, а сеното, получавано от тях, е над 400000т годишно. Най-високи са добивите на сено от 1дка в Югозападна България, Пазарджишко и Пловдивско. На много места по поречието на Марица се получават по 2 реколти. Основният район за сено е Югозападна България /Пернишко, Кюстендилско, Благоевградско/, където се коси около 40% от сеното в страната.

Източник на зелен фураж са и **мерите и пасищата**. Площите им намаляват, но с бавни темпове и днес са около 13млн.дка. Това се дължи основно на частната инициатива в селското стопанство, която е свързана с експлоатацията, дори на силно наклонени терени, където трудно може да се използва традиционната селскостопанска техника. До края на 80-те години липсата на възможности за механизизирана обработка на наклонените терени в страната довежда до нарастване площите с мери и пасища от 8млн.дка през 1960г. на около 16млн.дка в края на 80-те.

Важен източник на **концентриран фураж** са редица отпадъчни продукти от ХВП /кюспе, цвеклови резанки, меласа, и др./, фуражните дрожди, комбинираните фуражи и др. Основните фуражни комбинати, построени през 70-те и 80-те години, са концентрирани в Добруджа, Северна Централна България, Старозагорско, Югоизточна България.

2. Към социално-икономическите фактори се отнасят стопанската политика на страната, инвестициите, потреблението, демографските ресурси, състоянието на преработвателните промишлени отрасли, състоянието на транспортната инфраструктура, екологичният фактор, внедряването на новите научни постижения в животновъдството и др.

Влиянието на екологичния фактор върху животновъдството е тясно свързано както с вътрешния, така и с външните пазари за животновъдна продукция, изискващи екологично чиста продукция.

IV. Развитие и отраслова структура на животновъдството.

1. Развитие на отрасъла.

Животновъдството е стар и традиционен поминък на българското население. С развитието на занаятите в българските земи през XVIII и XIXв. то получава тласък за подем. За това допринася и свободният достъп на българските стадата до Егейското крайбрежие по времето на турското владичество.

След Освобождението животновъдството е слаборазвито. Броят на животните бързо намалява, поради ограничаването на пасищата, а отглежданите породи животни са слабопродуктивни. Едва през 30-те години успоредно с общия стопански подем в страната се отбелязва и подем в развитието на отрасъла.

До края на 50-те години на ХХв. развитието на животновъдството в България е насочено към осигуряването на растениевъдството с работен добитък и осигуряването на хранителни продукти за заетите в селското стопанство.

През последните 30 години животновъдството се развива в т.н. "продуктивно направление", с което нараства и значението му за населението и стопанството на страната.

През последните 50 години е извършена значителна промяна в структурата и броя на животните. Броят на работния добитък е сведен до минимум. Същевременно бързо нараства общият брой на животните, което обаче довежда и до дисбаланс в осигуряването им с храни.

До края на 80-те години значително се променя и структурата на животните чрез отглеждането на нови високопродуктивни породи. Така например в овцевъдството грубовълнестите породи са заменени с тънкорунни породи. В свиневъдството значителен превес имат хибридните породи с определена насоченост /за месо, за мас и др./. В птицевъдството е развито отглеждането на бройлери, а в говедовъдството широко разпространение получава високопродуктивната порода "Черношарено говедо".

След края на Втората световна война са постигнати значителни резултати в повишаването на продуктивността на животните. Средният млеконадой от крава нараства от 450 литра в края на 30-те години до 3400 литра в края на 80-те. В овцевъдството средният настриг на вълна се увеличава от 1,6кг на 4,1кг, а средният млеконадой е увеличен от 42 на 51 литра.

До края на 80-те години, успоредно с нарастването на броя на животните и тяхната продуктивност, бързо нараства и животновъдната продукция. Производството на месо от 202000т през 1939г. достига 551000т през 1990г., а добивът на мляко нараства от

669млн. литра на 2,4 млрд. литра.

От средата на 80-те години в някои животновъдни подотрасли се появяват тенденции към спад на продуктивността на животните и намаляване на техния брой. Причините за това са както в организационната схема на отрасъла, така и в липсата на фуражи и бавното навлизане на автоматизирани технологии.

От края на 1989г. кризата в животновъдството се задълбочава, поради липсата на храна за животните, липсата на работна ръка, ниските изкупни цени на продукцията и др. Това налага разпродажбата, масовото клане на високопродуктивни животни и износа на животни и месо на относително ниски цени.

На този фон през последните 10 години бързо се развива частният сектор, който днес дава почти 100% от продукцията в отрасъла. Въпреки това, все още не са преодолени някои от негативните тенденции по отношение промените в броя на животните, структурата на стадата, продуктивността на животните и общия обем на животновъдната продукция, поради което цените на основните продукти са все още значително високи. Положителен факт в развитието на отрасъла през последните години е стабилизацията в обема на животновъдната продукция и покачването на продуктивността на животните, което е следствие от повишената мотивация и внимание от страна на частните производители при отглеждането им.

Продукти от животновъдството

Продукти 1985г. 1989г. 1991г. 1999г.

Общо в ч.с-р% Общо в ч.с-р %

Месо

/хил.т./ 843 934 758 57,7 52 97

Мляко

/млн.л./ 2462 2438 2001 38,8 1588 1655

Непрана вълна

/ хил.т. / 34 29 36 47,7 8 8

Яйца

/млн.бр./ 2781 2726 1873 53,3 1690 1650

Мед

/т./ 9731 9758 6814 88,6 5746 100

Пашкули

/т./ 1443 874 796 99,5 30 100

2. Отраслова структура на животновъдството.

В България се отглеждат множество видове животни, което определя и сложната отраслова структура на животновъдството. Развити са говедовъдството, свиневъдството, овцевъдството, птицевъдството, козевъдството, пчеларството, бубарството, зайцевъдството, рибовъдството и отглеждането на ценен дивеч. Според насочеността, животновъдството се поделя на млекодайно, месодайно, за работен добитък, за вълна и т. н.

Брой на селскостопанските животни в България /в хиляди/

Година Говеда Би- Овце Кози Свине Коня Мюлета Мага- Птици

общо крави воли и Катъри рета

1939 1495 537 327 9028 551 743 615 35 173 10000

1960 1284 509 174 8770 273 2266 334 34 242 21616

1981 1796 702 48 10433 467 3808 120 30 335 41636

1991 1457 609 26 7938 498 4187 115 19 329 27998

1998 682 434 9 2549 1046 1512 130 20 280 14963

% в ч.с-р 98,5 99 100 99,1 100 94,6 99,8 100 100 98,3

Основни подотрасли са говедовъдството, свиневъдството, овцевъдството и птицевъдството. Тези 4 подотрасъла дават над 80% от общата животновъдна продукция в страната.

2.1. Говедовъдството е водещият подотрасъл на животновъдството, осигуряващ основната част от месото, млякото и кожите в страната - 16% от месото, 81% от млякото и над 70% от кожите за леката промишленост.

В говедовъдството са развити месното, млечното и комбинирано направления, които имат и съответната териториална ориентация. Така например млечното направление е развито главно в крайградските стопанства, докато месното направление е застъпено основно в районите, разполагащи с фуражна база. В България се отглеждат множество породи, специализирани в съответното направление. "Черношареното говедо" се отглежда главно за мляко, докато "Кафявото българско говедо" се отглежда основно за месо. За месо се отглеждат и аборигенните породи "Сиво искърско" и "Късорогото родопско".

"Кафявото българско говедо" е застъпено предимно в равнинните и низинни райони, които разполагат с фуражи. То се отглежда и в крайградските зони както пасищно, така и във ферми. Средният млеконадой от крава е около 3000 литра годишно.

"Черношареното говедо" е с млечна насоченост и е водеща порода през последните няколко години. Отглежда се повсеместно, но по-голяма концентрация има в областите Варна, Добрич, Бургас /поради богатата фуражна база/. Средният млеконадой от крава

достига около 4200 литра годишно, но при добро хранене той надминава и 6000 литра.

"Червеното българско говедо" е с висока млечност - около 3800 литра годишно от 1 крава. Тази порода през последните 10 години бързо намалява поради кръстосването ѝ с "Черношареното говедо". Разпространена е в Североизточна България и Горнотракийската низина.

Породата "Симентал" се отглежда за мляко, месо и кожи. Средният млеконадой е около 3000 литра годишно от 1 крава. Застъпена е основно в Северозападна България. Породата е със среден рандеман около 60%.

Местното "Сиво говедо" е порода, която се отглежда в Старопланинската област и Предбалкана. Това е дребна порода с млечност на кравите около 2000 литра годишно. В най-чист вид е запазена в Севлиевско и Ловешко.

"Искърското говедо" е порода с ниска млечност, която се отглежда основно в Софийско и по поречието на Искър. Тя се отличава с висока масленост на млякото (4,2-4,4%) при средна млечност около 2000 литра годишно от крава. Месото е подходящо за промишлена преработка.

"Родопското късорого говедо" е дребна аборигенна порода, разпространена основно в Родопите и се отглежда главно при пасищни условия. Тази порода е с месна насоченост, защото има ниска млечност. През последните 10 години се кръстосва с английската порода "Джерсей".

През последните 5 години се отбелязва леко нарастване на средния млеконадой от крава, който през 1999г. достига 3142 литра. Тази тенденция е положителна и показателна за възможностите на частния сектор в животновъдството. Като райони, специализирани в говедовъдството, могат да се посочат Ловешко, Луковитско, Плевенско.

2.2. Биволовството е самостоятелен подотрасъл на животновъдството. То е

традиционен поминък за населението в много райони от България. Отрасълът дава ценни продукти за пазара - мляко с висока масленост, здрави кожи, месо. Биволското месо е сухо, поради което се използва за производството на месни деликатеси.

Средният млеконадой е около 800 литра, но млякото е търсено на пазара, поради ценните си качества. През последните 10 години се работи усилено за създаването на нова високопродуктивна порода биволи с повишена млечност. В резултат от кръстосването на местни с индийски породи е създадена породата "Българска мура", която има средна млечност 1800-2000 литра годишно, а при определени условия може да достигне и около 4000 литра при масленост 7,5%. Въпреки ценните си качества, броят на биволи в страната намалява, поради липсата на мотивация за отглеждането им в частните стопанства. От 1939г. до днес броят им намалява 30 пъти.

Днес над 80% от биволи се отглеждат в Ловешко, Плевенско, Севлиево, Шуменско, Средногорието и поречието на Тунджа, където има мочурливи площи - естествена среда за биволи.

2.3. Овцевъдството е също стар отрасъл на животновъдството в България. Овцете са непретенциозни към храната, а дават ценни продукти - мляко, месо, кожа, вълна. Те използват пълноценно грубите фуражи и терените с голям наклон в планинските райони. За развитието на овцевъдството има всички благоприятни условия в страната - пасища, потребление, производствен опит на населението, преработвателни мощности в ХВП и леката промишленост, външни пазари за продуктите от овцевъдството като кашкавал, сирене и др. Днес отрасълът осигурява 7,5% от млякото, 11,7% от месото в страната, около 80% от необходимите кожи за леката промишленост, естествена тор за растениевъдството и други ценни продукти. През последните 10 години той бележи силен спад, поради променената собственост на основната част от стадата овце. Като цяло отрасълът формира около 20% от продукцията в животновъдството, като дялът му бързо спада през последните 5 години във връзка със значителното намаляване на броя на овцете в страната и традиционния начин на отглеждане. Днес основната част от продукцията на овцевъдството се дава от частния му сектор - 99,6% от месото, 99,5% от млякото и 99,6% от вълната. През последните 5 години се отбелязва значително нарастване на средната млечност на овца до 51 литра годишно и на средния настриг на вълна до 3,178кг .

В България се отглеждат множество породи овце и редица кръстоски. Повечето от тях са получени на базата на различни кръстоски на породите "Цакел" и "Цигай" и се отглеждат едновременно за месо, мляко, вълна и кожи. Това обаче определя и

относително ниската им продуктивност.

"Бялата свищовска овца" е порода, получена на базата на породата "Цакел" и е разпространена в Свищовско, Никополско и поречието на Янтра и Росица. Средната й млечност достига 50 литра, а настригът на вълна - около 2,5кг.

"Черноглавата плевенска овца" се отглежда основно в Северозападна и Северна Централна България.

"Бялата южнобългарска овца" е разпространена по склоновете на Средна гора и Родопите. Средната масленост на млякото й достига 8%, а средният настриг на вълна е около 2,8кг от овца годишно.

"Медночервената овца" е порода, разпространена в източните части на Предбалкана и задбалканските котловини. Млечността на 1 овца е над 50 литра годишно при средна масленост на млякото около 9%. Това определя млечното направление на породата.

В България са патентовани и 2 изцяло български породи – "Североизточна тънкорунна" и "Тракийска тънкорунна овца", отглеждани в съответните региони от страната. Отглеждат се и редица местни породи като: "Реплянска", "Радомирска", "Каракачанска", "Букьовска", "Български Цакел" и др. Тези породи са нископродуктивни и все по-рядко срещани. Като цяло с най-голяма концентрация на овце изпъкват Югоизточна, Югозападна и Северна Централна България.

2.4. Козевъдството е животновъден отрасъл, който през последните години бележи нов разцвет. Козите са слабо взискателни към храната, имат вкусно мляко и месо, а в миналото широко приложение имат и техните вълна и кожи. Козето мляко се усвоява лесно от човешкия организъм, поради което се използва като храна за болни хора, деца и възрастни. Месото се употребява за производство на деликатеси. Средната млечност на коза е около 200 литра годишно или почти 4 пъти повече от овцете. Всичко това обяснява бързото увеличаване на козите през последните 10 години. Козевъдството е развито основно в планинските и полупланинските райони от страната - Западна България, Стара планина. Отглеждат се предимно местни породи кози, но се срещат и

ангорски породи, отглеждани заради вълната.

2.5. Свиневъдството е сред основните животновъдни отрасли в България. То осигурява над 51% от месото, основната част от мазнините и кожата. Продукцията му има ниска себестойност, защото се използват отпадъчни продукти и по-евтини храни. Отрасълът е съобразен в териториално отношение с разположението на основните консумативни центрове, основните зърнопроизводителни райони, разположението на фуражните предприятия, разположението на преработвателните мощности от ХВП и леката промишленост. Кланичният рандеман при свинете достига около 80% от живото тегло, което е висока норма. Тези особености обясняват относително по-ниския дял на частния сектор в отрасъла. Същевременно свиневъдството заема относително висок дял в животновъдната продукция - около 30%.

В страната се отглеждат редица породи свине, водещи сред които са:

"Бялата българска свиня" е порода, подходяща за получаване на месо и мас. За 1 година уговяване животните достигат над 100кг тегло.

"Датският ландрас" е порода, която се отглежда основно за месо. Тази порода има бързо зреене, като само за 6 месеца животните достигат тегло 90кг. Ландрасът се кръстосва с бялата българска свиня за повишаването на продуктивността на животните.

"Мангалицата" е разпространена основно в Северозападна България и е предназначена за мас, тъй като сланината достига около 60% от кланичното ѝ тегло.

"Източнобългарската свиня" е местна порода, отглеждана пасишно в Странджа, Източна Стара планина, Централна Стара планина и Предбалкана. Месото от тази порода се използва за производството на трайни колбаси, а същевременно се получават и значителни количества мас.

През последните няколко години липсата на храни за животните и ограничаването на

пазарите води до намаляването на броя на свинете около 4 пъти. Същевременно трябва да се подчертае, че намалява и делът на изкупените свине от частните стопанства, което е доказателство за отглеждането на тези животни основно за задоволяване на потребителските нужди на производителите.

2.6. Коневъдството доскоро е в упадък, поради замяната през 60-те години на конската теглителна сила с машини. С повишаването на нуждата от работен добитък в частните земеделски стопанства през последните години броят на конете в България нараства. За това допринася и отглеждането на състезателни коне. Основните породи са:

"Източнобългарският кон" е спортна порода, отглеждана в областите Шумен, Варна, Търговище, Бургас. Използва се за състезания по стипъл чейз, конкур и пик и др. Голяма част от конете от тази порода се изнасят, дори и в Англия.

"Плевенският кон" е разпространен в областите Плевен, Велико Търново, Благоевград, Перник, Кюстендил. Конете от тази порода са издръжливи и се използват като товарни животни.

"Дунавският кон" се отглежда за работа в земеделието и за теглителна сила както в Дунавската равнина, така и в Горнотракийската низина.

"Местният планински кон" е порода, отглеждана в планинските и полупланински региони на страната. Той е по-дребен и издръжлив.

Магаретата, мулетата и катърите са издръжливи животни, използвани основно за превоз на товари в планинските райони на страната. Най-голям е техният брой в Стара планина, Родопите, Рила и Пирин. Те се използват главно в домакинствата.

2.7. Птицевъдството също е традиционен отрасъл на животновъдството в България. Преди Втората световна война то е слабо развито и птиците се отглеждат главно за домакински нужди. От началото на 60-те години отрасълът бързо се развива, поради необходимостта от задоволяване на вътрешния и външния /в рамките на СИВ/ пазар с

яйца, пух, месо и други ценни продукти. Развитието на птицевъдството е под влияние основно на фуражната база и потреблението. Отрастът осигурява над 18% от месото в страната, като около 95% от птичето месо се дава от частните производители.

През последните 20 години в страната са построени 19 птицекомбината, които също оказват силно влияние върху териториалната организация на подотрасъла. Днес повечето от тези комбинати са пред закриване, поради тяхната нерентабилност при новите условия. През последните 20 години броят на птиците в страната намалява около 3 пъти, главно поради липсата на храна.

В птицевъдството има 2 направления - месно и за яйца. Месното направление е представено от отглеждането на бройлери /угоени млади пилета, които до 56-я ден достигат кланично тегло от 1,5кг/. Бройлерното производство е застъпено основно в големите птицекомбинати. Основната порода, отглеждана в България, е "Легхорн". Тази порода има висока носливост и се отглежда главно за яйца. "Легхорн" се характеризира със средна носливост над 200, при 184 яйца средно за страната през 1998г. "Плимутрок" е американска високопродуктивна порода, отглеждана главно за бройлери. "Родайланд" е порода, даваща главно месо. "Ню Хемпшир" се отглежда за месо и яйца.

"Старозагорската червена кокошка"

е местна порода, отличаваща се с висока носливост. Тя е получена чрез кръстосването на местни породи с "Родайланд" в НИИ по птицевъдство в Стара Загора. Годишно една кокошка от тази порода снася над 200 яйца със среден грамаж от 60 грама. През последните години както месото, така и яйцата намаляват като количество, което е във връзка с липсата на храни за птиците.

В България се отглеждат в личните стопанства и редица други домашни птици - пуйки, патици, гъски. Пуйките достигат тегло до 16-18кг, но за изхранването им се използват значителни количества фуражи.

Патиците и гъските се отглеждат в близост до водоеми. Използва се както месото, така и черният им дроб, който намира добър прием на външния пазар като деликатес.

Основните райони с развито птицевъдство са зърнопроизводителните райони на страната. В тази връзка в областите В.Търново, Ловеч, Варна, Добрич, Шумен и Плевен се отглеждат над 40% от птиците.

2.8. Пчеларството е също стар и традиционен отрасъл на животновъдството в България. То осигурява ценни продукти - мед, пчелно млечице, восък и др. Същевременно пчелите опрашват земеделските култури и спомагат за повишаването на добивите им. През последните няколко години отрасълът е в упадък, поради високите цени на консумативите /захар, препарати и др./. През последните 5 години се отбелязва нарастване на броя на пчелните семейства до около 310000, поради търсенето на продуктите от отрасъла на вътрешните и външни пазари. Въпреки това, броят на пчелните семейства е почти 2 пъти по-малък в сравнение с 1985г., което се отразява и в добивите на мед /през 1998г. са добити 5486т при 9731т през 1985г./. Най-развито е пчеларството в Плевенска, Добричка, Разградска, Габровска, Софийска и Търновска област. В Северна Централна и Североизточна България днес се намират около 60% от пчелните семейства. Тези региони дават и почти същия дял от пчелния мед в страната. Важен проблем пред развитието на отрасъла е замърсяването на въздуха, почвите и растенията, което води до измирането на пчелните семейства.

2.9. Бубарството е развито в българските земи от векове. В близкото минало страната заема челните места в света по добив на копринени пашкули на жител. Поради ниското заплащане на труда и изсичането на черничевите гори, през последните 10 години се отбелязва значителен упадък в отрасъла. Производството на пашкули спада около 20 пъти за този период и днес е около 30т при 2300т през 1939г. Основният бубарски район в страната е долината на Марица /Свиленград, Харманли, Любимец/. Стар район е Врачанският. През последните години бързо запада бубарството и в Старозагорско, Бургаско, Силистренско, Търновско и Плевенско.

2.10. Зайцевъдството осигурява ценни кожи, вкусно месо и заешки пух, мазнини за фармацевтичната промишленост, струни за музикални инструменти /произвеждат се от заешки черва/, опитни животни за лабораторни изследвания и др. Зайците не са възискателни към храната и оползотворяват дори и битови хранителни отпадъци /хляб, обелки от плодове и зеленчуци и др./. Те се отличават с висока плодовитост, което също е важен мотив за отглеждането им. Годишно една зайкиня ражда около 30 зайчета. В тази връзка броят на зайците в България, отглеждани в домашни условия, расте и днес е около 0,6млн. Около 30% от тях се отглеждат в Североизточна и Северна Централна България. Основните породи, отглеждани в страната, са "Чинчила", "Калифорнийска", "Белгийски великан" и "Бял новозеландски заек".

2.11. Дивечовъдството е сравнително нов отрасъл на животновъдството в България, който се развива с цел запазване на екологичното равновесие и увеличаване на валутните приходи на страната за сметка на ловния туризъм. То е база за развитието на

спортния лов, с което нараства и неговото социално значение. Отрасълът оказва влияние косвено върху ХВП и леката промишленост чрез осигуряването на месо и ценни кожи. При отглеждането на дивеча се прилагат 2 метода:

клетъчно отглеждане /във ферми/ - по този метод се отглеждат нутрии, белки, златки, лисици, яребици, норки, фазани и др.; част от животните се пускат на свобода и се отстрелват, а друга част служи за добив на месо и кожи директно от фермите;

полусвободно се отглежда по-едър дивеч като глигани, елени, сърни, муфлони, диви кози и др.; този метод се прилага в горските стопанства, към които са на подчинение дивечовъдните стопанства като: Шерба, Воден и Паламара /Разградско/, Кормисош /Смолянско/ и др. През последните години, поради разрастването на браконьерството, броят на дивеча силно намаля. През периода 1995-1998г. нараства броят единствено на дивите свине.

Отглеждането на различен дивеч има териториална специализация. Така например фазани се отглеждат основно в Русенско, а сърни, диви свине и елени - в стопанствата край Шумен, Самоков, Варна. Муфлони и диви кози се развъждат в ловните стопанства край Самоков. Наличието на редки видове дивеч в България привлича ловци от много западни страни - Германия, Франция, Англия и др. Те отстрелват основно елени, зубри и мечки, като чрез ловните трофеи донасят на страната значителни валутни приходи. Така например рогата от благороден елен се оценяват на около 15000-20000 германски марки.

2.12.Рибовъдство и риболов. Тези дейности разширяват значението си за изхранването на населението през последните десетилетия. Обединяването им е на технологична основа, тъй като рибовъдството осигурява предмета на риболова. В същото време трябва да се отбележи, че рибовъдството като дейност спада към животновъдството, поради естеството на дейността си, докато риболовът се отнася към ХВП. Двете дейности обаче се отнасят към Първичния стопански сектор /добивен/.

Развитието на рибовъдството датира от последните десетилетия във връзка с построяването на множество язовири в България и създаването на рибовъдни стопанства в Смолянско, Самоковско, Плевенско, Свищовско, Пловдивско. В тях се отглеждат основно пъстърва и шаран, които се пускат на свобода или се предават на търговската мрежа. Следователно в тези стопанства са застъпени, както

развъждането, така и уловът на риба.

Промишленият улов на риба се осъществява извън рибовъдните стопанства и касае основно улова на океанска и морска риба. Този риболов се развива в страната след създаването на риболовния флот през 1950г. През 1939г. са уловени около 5000т риба, докато в началото на 80-те - над 160000т, от които 150000т океанска риба. Днес уловът спада до 4500т, поради приватизацията на риболовните кораби.

V. Териториална структура на животновъдството.

Формирането на териториалната структура на отрасъла е под въздействието на природните фактори, състоянието на фуражната база и силното влияние на социално-икономическите фактори. Силната зависимост на животновъдството от фуражната база определя до голяма степен съвпадането на районите на растениевъдството с тези на животновъдството. На тази база могат да се разграничат следните животновъдни райони, които имат съответната специализация, отговаряща на природните и социално-икономически условия в тях:

Дунавският район обхваща Дунавската равнина и е специализиран в говедовъдство, свиневъдство и птицевъдство, поради наличието на зърнени храни за животните;

Югозападният район е със специализация в говедовъдство и овцевъдство;

Старопланинският район е специализиран в овцевъдство на базата на естествените ливади и пасища;

Горнотракийският район е със специализация в говедовъдство с млечна насоченост;

Рило-Родопският район е специализиран в овцевъдство и говедовъдство на пасищна основа.

Силно изявени са и някои крайградски животновъдни зони като Софийската, Варненската, Великотърновската, Бургаската и др.

VI. Проблеми и тенденции в развитието на животновъдството.

Основните проблеми, стоящи пред животновъдството в България, са свързани с липсата на средства, пазари, нови технологии, храни за животните, ниските изкупни цени на продукцията и др. За да се преодолеят, е необходимо да се работи по посока на получаването на нови високопродуктивни породи животни, ефективното използване на природните и социално-икономически ресурси в различни региони на страната и др. Като цяло перспективите пред развитието на отрасъла са благоприятни, тъй като страната разполага с благоприятни природни и социално-икономически условия за неговото развитие.

◆◆Е◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆. предадените за експлоатация жилища в страната ни бяха силно намалени. До края на 90-те години това намаление е около 4 пъти, което също е доказателство за значителният спад в строителния отрасъл. Като основен проблем пред строителството стои липсата на инвестиции. През периода 1990-1998г. в отрасъла са привлечени едва около 2,0% от външните инвестиции у нас. Друг важен проблем е оскъпяването на продукцията и липсата на потребление поради спадането на покупателната възможност на населението ни.

Основната част от строителните работи през последните няколко години се извършват в София, Пловдив, Варна и другите по-големи градски центрове у нас, където съществува и по-голям пазар.

VII. Териториална структура на промишлеността за строителни материали, стъklarската и порцеланово-фаянсовата промишленост.

Под въздействието на сложният комплекс от фактори у нас са се формирали следните райони на ПСМ:

1/.**Югозападен.** В този район е съсредоточена по-голямата част от строителните фирми в страната ни и се използва основната част от произведените строителни материали. Основните центрове са София, Земен, Елин Пелин, Батановци. Произвеждат се вар, тухли, железобетонни строителни елементи, високоефективни строителни материали от сгурбетон и др. В района се извършват нерационални превози на големи количества цимент от северна България, поради прекратеното производство в Батановци.

2/.**Южен централен.** В него е развито строителството, производството на тухли и керемиди, добива на кариерни материали, но производството на цимент е недостатъчно. Районът включва Западния и Източен Тракийско-Родопски региони.

3/.**Северният централен район е основният** производител на тухли и керемиди в страната ни/около 30%/. В него е застъпено и производството на цимент, като големи количества от него се изнасят за София и Югозападна България. Като обем на строителните работи обаче, районът значително отстъпва на Югозападния и Южния централен.

4/.**Северозападният район** също се отличава с производство на разнообразни строителни материали/цимент, тухли, керемиди и др./ голяма част от които се изнасят за Югозападна България, тъй като в района обема на строителните работи е относително малък.

5/.**Североизточният район** се откроява със значителен обем на строителните работи ,които са обезпечени с основни строителни материали/цимент, тухли и др./.

Под въздействието на суровинният и потребителският фактор основно, в страната ни са оформени 3 района на Стъкларската и Порцеланово-фаянсовата промишленост.:

1/.Североизточният район обхваща областите Разград, Русе, Шумен и Варна. Той разполага с богата суровинна база/кварцов пясък, каолин и др./и е специализиран в производството на стъкларски изделия и разнообразни порцеланови и фаянсови

изделия. В него се произвеждат над 50% от стъклените сервизи, фаянсовите плочки, санитарният фаянс в страната. Голяма част от суровините се изнасят за предприятията в останалите региони от България. Основните центрове са Белослав, Каспичан и Нови Пазар.

2/. Северният централен район обхваща областите Плевен, Ловеч, Габрово и В. Търново. Специализиран е в производството на стъклена вата, стъклени тухли и мозайка, буркани и шишета. Основните центрове са Плевен, Габрово и др.

3/. Югозападният район обхваща територията на град София, Пернишка и Софийска област. Специализиран е в производството на стъклени сервизи, плоско стъкло, стъклен амбалаж, порцеланови изделия и фаянсови плочки. Основните центрове са София, Перник и Елин Пелин.

Извън тези райони са формирани и няколко центрове за производство на подова керамика/Монтана/, костен порцелан/Видин/, електропорцелан/Николаево/, луминисцентни лампи и електрически крушки/Сливен/, стъклен амбалаж/Пловдив/ и др.

VII. Проблеми и перспективи за развитието на строителният комплекс у нас.

Пред развитието на ПСМ, строителството, Стъкларската и порцеланово-фаянсовата промишленост у нас стоят за решаване редица проблеми:

-Липса на капиталовложения за техническо и технологично обновление на предприятията.

-Ограничаване на потреблението у нас и в чужбина.

-Опазването на природната среда. ПСМ е сред основните замърсители на атмосферният въздух и водите у нас. Най-силно е замърсяването в Плевен, София, Девня и други

центрове.

-Необходимост от усъвършенстване на структурата на производствата в насока повишаването на ефективността им.

Решаването на тези и редица други проблеми в строителния комплекс ще позволи неговото усъвършенстване и развитие при новите стопански условия у нас.